

JISMONIY MADANIYAT IXTISOSLIGI TALABALARINING SPORT
PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA UNING
INNOVATSION YECHIMLARI

Mengliyev Bobur Normamatovich

TAIRI o'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8073497>

Annotatsiya: Jismoniy madaniyat ta'limi, ma'lum ijtimoiy buyurtmani bajara turib zamonaviy jamiyatning rivojlanishida o'zining maqsadini qaytadan ko'rib chiqishi va mazmunini o'zgartirishiga majbur. Bugungi kunda ikki tendensiyaning to'qnashuvi ro'y bermoqda. Bir tomondan, jismoniy madaniyat ta'limini qayta qurish zarurligi tan olinmoqda, jamiyat talablariga mos ravishda tajribalar orttirilmoqda, yangi didaktik yondashuvlar shakllanmoqda. Boshqa tomondan esa, tizim shakllangan nazariyani va odatdagi metodikani saqlab qolishga, tashkiliy shakllarni va orttirilgan tajribani mutlaqlashtirishga intilmoqda.

Аннотация: Физическое культурное образование, выполняя определенный социальный заказ, вынуждено пересмотреть свое назначение и изменить свое содержание в развитии современного общества. Сегодня происходит столкновение двух тенденций. С одной стороны, осознается необходимость реконструкции физкультурного образования, происходит накопление опыта в соответствии с требованиями общества, формируются новые дидактические подходы. С другой стороны, система стремится сохранить устоявшуюся теорию и обычную методологию, абсолютизировать организационные формы и наработанный опыт.

Abstract: Physical culture education, fulfilling a certain social order, has to reconsider its purpose and change its content in the development of modern society. Today, there is a clash of two trends. On the one hand, the need to reconstruct physical culture education is being recognized, experiences are being gained in accordance with society's requirements, and new didactic approaches are being formed. On the other hand, the system seeks to preserve the established theory and the usual methodology, to absolutize the organizational forms and the acquired experience.

Kalit so'zlar: Jismoniy madaniyat, sport, pedagogika, metod, kasb, talaba.

Ключевые слова: физическая культура, спорт, педагогика, метод, профессия, студент.

Keywords: physical culture, sport, pedagogy, method, profession, student.

KIRISH

Jismoniy madaniyat ta'limini takomillashtirish muammolari bo'yicha e'lon qilingan ilmiy adabiyotlar tahlili hozirgi shakllangan tendensiya doirasida faqat chegaralangan tor (lokal) yangiliklar kiritishga intilishlar mavjudligi to'g'risida dalolatberadi¹.

Biroq, hosil bo'lgan ziddiyatlarni tub o'zgarishlarsiz hal qilib bo'lmaydi. Jamiyat ongining o'zgarishi natijasida o'zini o'zirivojlantirish, o'ziga o'zi tarbiya berish, mustaqil o'qib bilim orttirish, bilim, ko'nikma, malakalarni yetkazishning birinchi darajadagi ahamiyatligida jismoniy madaniyat ta'limida yangi qadriyatlar paydo bo'ldi. Shakllanayotgan jismoniy madaniyatning yangi konsepsiyasi oliy ta'lim tizimida jismoniy madaniyat va sport sohasi mutaxassisleri tayyorgarligida ham xuddi shunday munosib o'zgarishlar bo'lishi zarurligini talab qiladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 27 fevraldagi "Pedagogik ta'lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-4623-son qarorida "...pedagogika ta'lim sohasining bakalavriat ta'lim yo'nalishlariga o'qishga qabul qilish jarayonida talabalarning pedagogik kasbiga layoqati darajasini aniqlash mexanizmlari bo'yicha takliflar ishlab chiqish" ko'rsatilgan².

Biroq, bu intilishlarni ruyobga chiqarish uchun shaxsga pedagogik yo'nalganlik hamda kelgusida jismoniy madaniyat va sport sohasi faoliyatining past-balandini tushunadigan talabalarni o'qitish uchun tanlab olishga jiddiy e'tiborni qaratish zarur. Kasbga tanlash uchun tavsiya qilinayotgan metodikalar so'rovnoma (anketa), intervyu, pedagogik mavzuidagi insho, pedagogik vazifalarni yechish va boshqalar yordamida talabalarning qiziqishlari, ularning pedagogik kasbdan xabardor ekanliklari kabi kasbni tanlash omillarini baholab talabalarning pedagogik kasbga bo'lgan munosabatlarining real potensialini ko'rishga imkon yaratadi³.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Bugun jismoniy madaniyat nafaqat ijtimoiy turmush (hayot) voqeasi va inson faoliyati sohasi sifatida, balki, uning individda rivojlanish natijasi deb qaralmoqda. Bu esa o'zida shaxsning fundamental qadriyatlarini mujassamlashtiradi, modomiki, u organizm faoliyatining biologik potensialini ta'minlaydi, hamohang rivojlanishga zamin yaratadi, ijtimoiy faollikning

¹ Lyubysheva L.I. Jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy qiymat salohiyati va uni jamiyat va shaxs tomonidan rivojlantirish yo'llari / L.I. Lyubisheva // Jismoniy madaniyat nazariyasi va amaliyoti. - 2017. - 6-son

² www.lex.uz

³ Seythalilov E.A. Jismoniy madaniyat o'qituvchisining shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatga ega fazilatlar / E.A. Seythalilov // FAN-SPORTGA. – 2016 yil.

namoyon bo'lishiga ko'maklashadi, shaxsning talant va qobiliyatlarini ruyobga chiqarish yo'lida xizmat qiladi. Bunday yondashuv jismoniy madaniyatni shaxsning ma'lum saviyadagi jismoniy rivojlanishi va o'qimishlilikini xarakterlovchi turli faoliyat turlari va shakllarida bu darajaga erishish usullarini anglaganligi (kasbiy, ijtimoiy, oilaviy, jismoniy madaniyat-sport va boshqalar), sifatlari, tizimli, dinamik ta'lim deb hisoblashga imkon yaratadi.

Shuning uchun jismoniy madaniyat va sport mutaxassislari tayyorgarligi mazmunini qaytadan ko'rib chiqish jarayonida jismoniy madaniyat faoliyati ijtimoiy funksiyasining ifodasi hisoblangan jismoniy madaniyatning aksiologik aspektiga e'tiborning kuchayishi muhim tendensiya hisoblanadi.

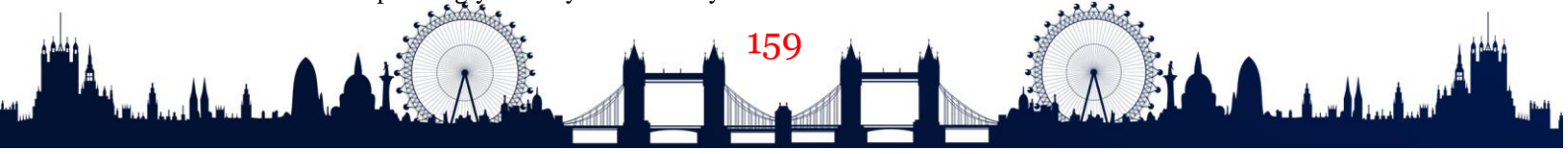
Jismoniy madaniyatga bir tomonlama, ya'ni faqat odamning jismoniy sifatlarini, ko'nikma va malakalarini rivojlantirish sohasi degan fikr ustunlik qiladi. Uning ijtimoiy madaniyatdagi o'rni va shaxsni rivojlantirishdagi ahamiyati chetda qolmoqda. Shu sababli "inson shaxsini ma'naviy-psixologik rivojlantirish va jismoniy kamolotga yetkazish vazifalarini yaxlit jarayonda amalga oshirishda jismoniy madaniyat va sportning o'ziga xos va umumiy pedagogik vositalari hamda metodlarini qanday qo'llash kerak" degan ma'noga urg'u berish kerak⁴.

O'qitishning zamonaviy texnik vositalari, kompyuterga moslashtirilgan texnologiyalar yetishmasligi, individuallashtirilmagan o'quv jarayoni, ilmiy-tadqiqot va ijodiy vazifalarga yetarlicha baho berilmasligi, pedagogik amaliyotning samarasiz qo'llanilishi – bular bo'lg'usi jismoniy tarbiya va sport mutaxassislari mahoratining rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi muammolar hisoblanadi. Albatta, oliy jismoniy madaniyat ta'limini modernizatsiya qilish borasida amalga oshirilgan ijobiy tajribalar ham mavjud. Shu bilan bir qatorda tadqiqotchilar oliy o'quv yurtida o'qitish jarayonida shaxsning o'ziga xos xususiyatlari va bu xususiyatlar pedagogning shakllanishidagi ahamiyatini hisobga olish muhim ekanligini ta'kidlaydilar hamda talabalarda jismoniy madaniyat harakatiga faol munosabat, shaxsiy pedagogik pozitsiyaning shakllanishi imkoniyatlarini ko'rsatmoqdalar. Hozir oliy ta'limning shaxsga yo'naltirilgan paradigмага o'tishi bilim va ko'nikmalarni emas, balki insonning o'zini mutlaq qadriyat sifatida qabulqilmoqda.

Jismoniy madaniyat va sport mutaxassislari tayyorgarligini insonparvarlashtirish bo'lg'usi mutaxassisning shaxsini intellektual, estetik va axloqiy rivojlantirishga, uning gumanitar bilim darajasini va umumiy madaniyati saviyasini oshirishga, dunyoqarashlari kengliginshakllantirishga mo'ljallangan⁵.

⁴ № 2.Xamraev I.T. Jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarinintayyorlashning o'ziga xos xususiyatlari / I.T.Xamraev // Buxoro davlat universiteti ilmiy axboroti. – 2018. № 3.

⁵ Adler A. Individual psixologiya amaliyoti va nazariyasi. – M.: 2015.117-128 b.

Bu tibbiy-biologik yo'nalishdan pedagogik, psixologik, ijtimoiy va integrativ yo'nalishga o'tish bilan bog'liqligi hamda ularning o'zaro aloqadorligi va bir-biriga bog'langanligi jismoniy madaniyat-pedagogik ta'limi rivojlanishi tendensiyasining mantiqiy davomi hisoblanadi. Bo'lg'usi jismoniy madaniyat va sport mutaxassislarini pedagogik kasbga tayyorlashni tashkil qilishda uning funktsionallik, qadriyatlilik, faoliyatlilik aspektlari yaxlitligi mazmun va ma'nosini ochib berish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA MUNOZARA

O'qitishning noan'anaviy shakllarini qo'llash texnologiyalari, bizning fikrimizcha, agar, ularni pedagogik jarayonga tatbiq qilish kompleksli bo'lsa va pedagogik amaliyot davrida mustahkamlanishi nazarda tutilsa, natija beradi deb o'ylaymiz. Bunday vaziyatda talabalarda o'zining kasbiy kompetentligi saviyasini oshirishga ijobiy motiv shakllanadi. O'z navbatida mutaxassislarning tayyorgarligi sifatini yaxshilash jismoniy madaniyatning ijtimoiy mavqeining o'sishiga ham yordam beradi..

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Lyubysheva L.I. Jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy qiymat salohiyati va uni jamiyat va shaxs tomonidan rivojlantirish yo'llari / L.I. Lyubisheva // Jismoniy madaniyat nazariyasi va amaliyoti. - 2017. - 6-son.
2. Mengliyev, B. N. (2023). UMUMRIVOJLANTIRUVCHI MASHQLARNI OQITISH METODIKASI. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(4), 450-454.
3. Mengliyev, B. N. (2023). МАКТАВ ОҚУВЧИЛАРИНИ ВАТАНПАРВАРЛИК РУХИДА ТАРБИЯЛАШДА СИНФДАН ТАШҚАРИ ИШЛАР. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 2(14), 113-117.
4. Seythalilov E.A. Jismoniy madaniyat o'qituvchisining shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatga ega fazilatlarini / E.A. Seythalilov // FAN-SPORTGA. – 2016 yil.
5. № 2. Xamraev I.T. Jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarini tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlari / I.T. Xamraev // Buxoro davlat universiteti ilmiy axboroti. – 2018. № 3.
6. Менглиев, Б. Н., & Умиров, Ш. Б. (2020). ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВНЕДРЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЗАНЯТИЯХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ. In ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ: ПОТЕНЦИАЛ НАУКИ И СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ (pp. 119-121).
7. Mengliyev, B. (2022). PEDAGOGICAL COMPETENCE OF A MODERN PHYSICAL EDUCATION TEACHER. Science and innovation, 1(B7), 554-556.

8. Adler A. Individual psixologiya amaliyoti va nazariyasi. – M.: 2015.117-128
- b.
9. Andreeva G.M. Ijtimoiy psixologiya. - M .: Aspect-Press, 2013 96113

